

Ярослав Іванович ЧАЙКОВСЬКИЙ

кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи,
Тернопільський національний економічний університет
E-mail: slawik1966@gmail.com

Іванна Ярославівна ЧАЙКОВСЬКА

магістр з управління місцевими фінансами та магістр з міжнародної економіки,
Ягелонський університет
E-mail: ch.ivanna1993@gmail.com

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: 2009-2017 РОКИ

Чайковський, Я. І. Аналіз розвитку банківських систем України та Польщі: 2009-2017 роки/ Ярослав Іванович Чайковський, Іванна Ярославівна Чайковська // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. – Том 27. – № 3. – С. 134-143. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Проаналізовано динаміку та сучасний стан загальної кількості банків та банків з іноземним капіталом, власних коштів банківських систем України і Польщі за 2009-2017 роки. Проведено порівняльну оцінку кількісних і якісних тенденцій розвитку польської та української банківських систем і виявлено позитивні та негативні риси діяльності банківських установ України та Польщі. Виявлено причини, які викликали негативні наслідки діяльності банківської системи України. Розроблено напрями реформування банківського сектору України з урахуванням досвіду Польщі та в умовах євроінтеграції.

Ключові слова: банк; банківська система; банківський сектор; банк з іноземним капіталом; кооперативний банк; Національний банк України; Національний банк Польщі; злиття; перетворення.

Yaroslav Ivanovych CHAIKOVSKYI

PhD in Economics,
Associate Professor,
Ternopil National Economic University

Ivanna Yaroslavivna CHAIKOVSKA

Master of Management of Local Finances and Master of International Economy,
Uniwersytet Jagiellonski, Krakow, Poland

**ANALYSIS OF DEVELOPMENT OF BANKING SYSTEMS
OF UKRAINE AND POLAND: 2009-2017**

Abstract

The authors conducted a comparative analysis of the statistical data of results of banking institutions activities of the National Bank of Ukraine and the Polish National Bank for 2009-2017. Dynamics and current state of the total number of banks and banks with foreign capital, own funds of the banking system of Ukraine and Poland are analysed. Quantitative and qualitative trends of development of Polish and Ukrainian banking systems are evaluated. Positive and negative aspects of activities of banking institutions in Ukraine and Poland are discovered. Conclusions. Thus, the results indicate that quantitative and qualitative trends that reflect both positive and negative characteristics of activities of banking institutions in Ukraine and Poland can be traced in recent years. The reasons that caused the negative consequences of the banking system of Ukraine have been detected. Directions of reforming the banking sector of Ukraine have been outlined. The experience of Poland in conditions of European Integration has been studied and analysed.

Keywords: bank; banking system; banking sector; bank with foreign capital; cooperative bank; the National Bank of Ukraine; the National Bank of Poland; merger; transformation.

JEL classification: G210

Вступ

У сучасних умовах для стабілізації фінансово-економічної ситуації в країні необхідна ефективно функціонуюча, надійна та розвинена банківська система. Стабільне функціонування банківської системи є необхідною умовою для стійкого економічного розвитку в довгостроковій перспективі. З метою забезпечення ефективного функціонування банківської системи України необхідно дослідити особливості сучасного стану та визначити перспективи її розвитку з урахуванням зарубіжного, зокрема польського, досвіду. Необхідним є об'єктивний аналіз тенденцій розвитку банківських систем України та Польщі, які мають багато спільних рис. Специфіка діяльності банків в Україні та Польщі проявляється безумовно в результативності їх функціонування. На нашу думку, саме функціонування вітчизняних банків з урахуванням польського досвіду дозволить досягти більшої ефективності їхньої діяльності. Усе це зумовлює актуальність розроблення заходів, спрямованих на реформування банківської системи з огляду на сучасний стан та євроінтеграційні напрями розвитку економіки України..

Питанням розвитку та функціонування банківської системи України присвячені праці О. В. Дзюблюка, М. Г. Дмитренка, В. І. Міщенко, А. В. Шаповалова та ін. Значний внесок у розробку питань вирішення проблем розвитку банківської системи Польщі в сучасних умовах зробили польські вчені-економісти Г. Жуковська, М. Жуковський, Є. Міклашевська та ін. Водночас питання заходів, спрямованих на реформування банківської системи з огляду на фінансово-економічну кризу та євроінтеграційні напрями розвитку економіки України з метою запобігання ризикам потребують подальшого дослідження. Досвід функціонування банківської системи Польщі може бути дуже корисним для України.

Мета статті

Метою статті є дослідження розвитку, сучасного стану діяльності банків України та Польщі в 2009-2017 роках, визначення переваг і недоліків та обґрунтування напрямків підвищення ефективності функціонування та реформування української банківської системи з урахуванням польського досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження

Україна вступила в найвідповідальнішу і найскладнішу стадію здійснення реформ – період, який супроводжується масовими банкрутствами банків, інфляцією, девальвацією національної грошової одиниці, безробіттям та ін. Тому важко переоцінити в цій ситуації значення вітчизняної банківської системи загалом і кожної банківської установи зокрема.

Розвиток банківської системи в Україні, забезпечення на ділі її ефективної підтримки з боку держави – одне з пріоритетних завдань економічної політики на сучасному етапі фінансово-економічної кризи та європейської інтеграції.

За 2009-2017 роках в Україні кількість банків, які мають ліцензію Національного банку України, скоротилася вдвічі, зі 182 у 2009 році до 91 на 1 вересня 2017 року (табл. 1).

Таблиця 1. Кількість банків, які мають банківську ліцензію, та з іноземним капіталом в Україні у 2009-2017 роках

№ з/п	Назва показника	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	01.09.2017 р.
1.	Кількість банків, які мають банківську ліцензію	182	176	176	175	179	162	119	99	91
2.	З них банки з іноземним капіталом	51	55	53	53	49	51	41	41	39
3	У тому числі зі 100 % іноземним капіталом	18	20	22	22	19	19	18	18	18

*Складено за [Офіційний сайт Національного банку України]

У Польщі у 2016 році відбулося злиття (об'єднання) двох комерційних банків та двох кооперативних банків, перетворення одного комерційного банку у філію кредитної установи, припинення діяльності однієї філії кредитної організації та банкрутство одного кооперативного банку. Як наслідок, кількість суб'єктів, які здійснюють банківську діяльність, зменшилась з 626 на кінець 2015 року до 621 на кінець 2016 року, причому кількості комерційних банків зменшилася до 36, кооперативних банків до 558, а кількість філій кредитних установ не змінилися (табл. 2) [11, с. 18].

Таблиця 2. Окремі показники структури банківського сектору в Польщі у 2011-2016 роках [10, с. 19; 11, с. 18]

№	Показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
1.	Кількість юридичних осіб, які здійснюють банківську діяльність	642	642	640	631	626	621
1.1	Комерційні банки	47	45	41	38	38	36
1.2	Філії (відділи) кредитних організацій	21	25	28	28	27	27
1.3	Кооперативні банки	574	572	571	565	561	558
2.	Кількість установ	13921	15412	15305	15062	14496	14476
3.	Частка в активах сектору						
3.1	Банки, які контролюються внутрішніми інвесторами, %	35,0	36,4	36,8	38,5	41,0	43,4
3.2	Банки, які контролюються іноземними інвесторами, %	65,0	63,6	63,2	61,5	59,0	56,6
4.	Частка в активах сектору						
4.1	5-ти найбільших банків, %	44,3	45,0	46,1	48,5	48,8	48,3
4.2	10-ти найбільших банків, %	63,4	64,6	67,3	70,0	70,5	70,6

Крім комерційних банківських установ та філій (відділів) кредитних організацій, у Польщі розбудована широка мережа кооперативних банків, які протягом останніх шести років зазнали суттєвих змін. Кількість самостійно функціонуючих кооперативних банків зменшилася на 16 установ, з 574 кооперативних банків у 2011 році до 558 у 2016 році (див. табл. 2) [9, с. 27; 11, с. 18].

У багатьох країнах Європейського Союзу, наприклад, Італії, Нідерландах, Франції та Австрії, кооперативні банки відіграють велику роль [9, с. 27].

Ситуація польського банківського сектору у 2016 році залишалася стабільною, чому сприяло економічне піднесення та середовище рекордно низьких відсоткових ставок [11, с. 4].

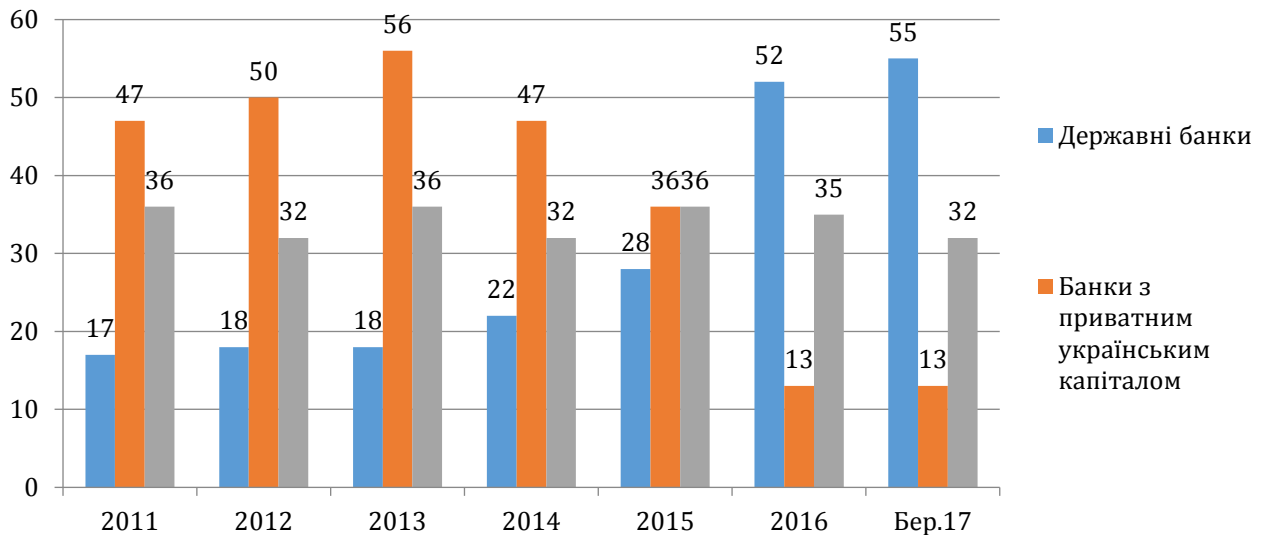
Кількість банків з іноземним капіталом в Україні з 2009 року скоротилася на 12 банків й на 1 вересня 2017 року становила 39, кількість банків зі 100 % іноземним капіталом не змінилася, 18 (див. табл. 1) [7].

Протягом 2016 року в структурі власності банківської системи України відбувались значні перегрупування. Станом на 01 січня 2017 року структура власності активів банківської системи України була представлена наступним чином (рис. 1, табл. 1) [2, с. 6]:

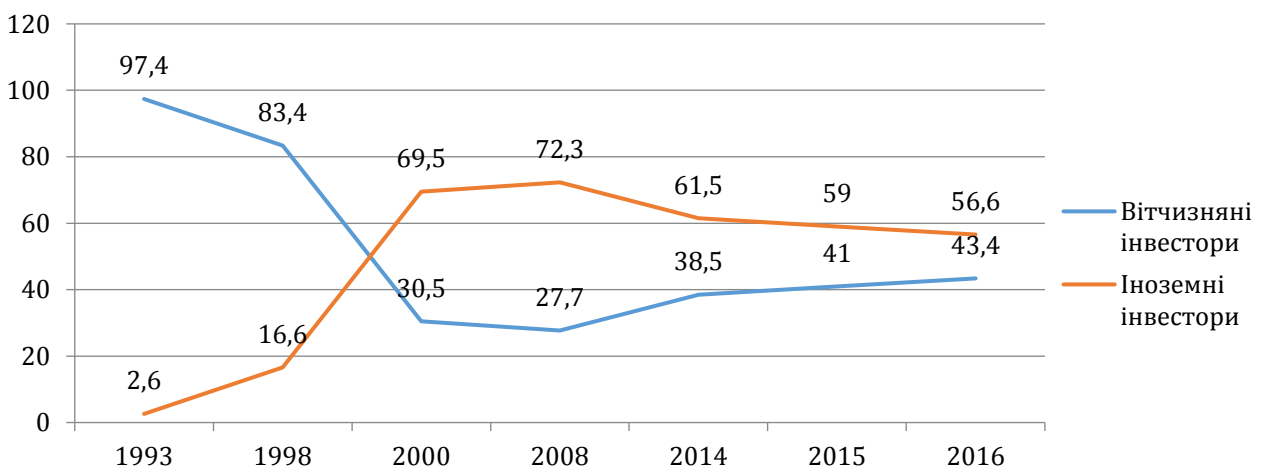
- банки з приватним українським капіталом складають близько 13 %,
- банки іноземних банківських груп – 35 %,
- державні банки – 52 %.

Велике значення в розвитку польського банківського сектору мали здебільшого історичні умови, звички і уподобання клієнтів та пропозиція продуктів і послуг, які адаптовані до потреб клієнтів, а також лібералізація правил і, нарешті, форма приватизації шляхом продажу банку стратегічному інвесторові та використання різних стимулів для іноземних інвесторів. На шляху процесу приватизації і припливу іноземного капіталу, банківський сектор у Польщі став сектором з переважанням іноземного капіталу. Проривом у цьому відношенні були 1998-2000 роки, в яких частка іноземних інвесторів в активах банківського сектору збільшилася з 16,6 % в 1998 році до 69,6 % у 2000 році і яка залишалася на цьому високому рівні до 2008 року (72,3 %). Після 2008 року, як наслідок глобальної фінансової кризи і швидкого зростання банків з вітчизняним капіталом, частка іноземних інвесторів поступово знижувалася (див. табл. 2, рис. 2) [12, с. 26].

Проведена в 2014 році консолідація посилила тенденцію до зростання польського банківського сектору і підвищення його концентрації. Придбання Nordea Bank Польщі під контролем казначейства банку РКО ВР збільшило частку банків з переважанням польського капіталу до 38,5 % (див. табл. 2) [12, с. 27, 97].

Рис. 1. Зміна структури власності активів банківської системи України протягом 2011-2017 рр. [1, с. 7; 2, с. 7; 7]

Рис. 2. Банківський сектор Польщі відповідно до структури власності в період 1993-2016 років [9, с. 19; 11, с. 19]

У 2015-2016 роках у структурі банківського сектора знову спостерігалось збільшення частки активів, які контролюються вітчизняними інвесторами, з 41,0 % на кінець 2015 року (в результаті поглинання (придбання контролю над) Alior Bank SA групою PZU SA) до 43,4 % наприкінці 2016 року (див. табл. 2, рис. 2) [10, с. 20; 11, с. 19].

Наприкінці 2016 року вітчизняні інвестори контролювали 12 комерційних банків та всі кооперативні банки (Казначейство держави контролювало 5 комерційних банків), а іноземні інвестори – 24 комерційні банки та всі філії кредитних установ (контрольні пакети акцій належали інвесторам з 18 країн, при цьому домінуючу роль відігравали інвестори з Німеччини (10,7 %), Італії (10,4 %) та Іспанії (8,8 %) [11, с. 19].

Таким чином, в Україні, Республіці Польщі, як і в інших країнах Центральної та Східної Європи, більшість капіталу банків належить зарубіжним інвесторам [8, с. 113].

У США, Японії, Швеції та в інших країнах, частка іноземного капіталу у банківській системі становить від 0 до 7 % [4, с. 106].

Діяльність банків України протягом 2012-2013 років характеризувалася ефективністю діяльності. Так прибуток по системі банків за 2012 рік становив 4899 млн грн, а за 2013 рік – 1436 млн грн. У 2012-2013 роках банками України було досягнуто додатного рівня рентабельності активів відповідно 0,45 %, 0,12 % та рентабельності капіталу – 3,03 %, 0,81 % (табл. 3).

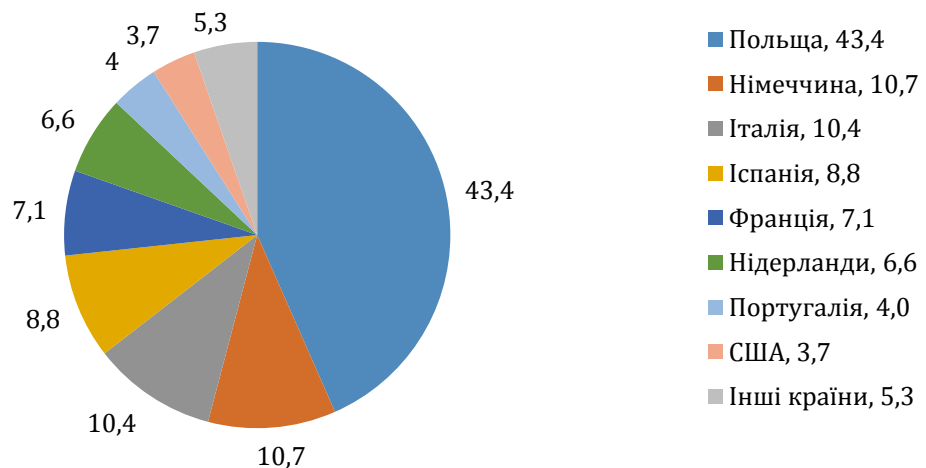

Рис. 3. Структура власності (частка в активах банківського сектору) в Польщі в 2016 році [11, с. 19]

Таблиця 3. Результати діяльності банків України за 2010-2016 роки (млн грн)

№ з/п	Назва показника	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	01.09.2017 р.
1.	Резерви за активними операціями банків	148839	157907	141319	131252	204931	321303	484383	475565
2.	Доходи	136848	142778	150449	168888	210201	199193	190691	119747
3.	Витрати	149875	150486	145550	167452	263167	265793	350078	119747
4.	Результат діяльності	-13027	-7708	4899	1436	-52966	-66600	-159388	3429
5.	Рентабельність активів, %	-1,45	-0,76	0,45	0,12	-4,07	-5,46	-12,60	0,41
6.	Рентабельність капіталу, %	-10,19	-3,64	3,03	0,81	-30,46	-51,91	-116,74	3,51

*Складено за [Офіційний сайт Національного банку України]

Діяльність банківського сектору у 2009-2011, 2014-2016 роках була збитковою. Так за 2014 рік збиток банківського сектору становив 52966 млн грн, а за 2015 рік – уже 66600 млн грн. Фінансовий результат банківської системи України за 2016 рік є від’ємною величиною і складає 159388 млн грн, що є найгіршим показником за всі роки спостереження (див. табл. 3). У 2016 році доходи українських банків склали 190691 млн грн, тоді як витрати – 350078 млн грн. Основну частку доходів становлять відсоткові доходи – 117547 млн грн, або 78,1 % загального обсягу. Таку структуру, на нашу думку, необхідно змінити на користь комісійних доходів, які у 2016 році склали 21161 млн грн, або 14,1 % [7].

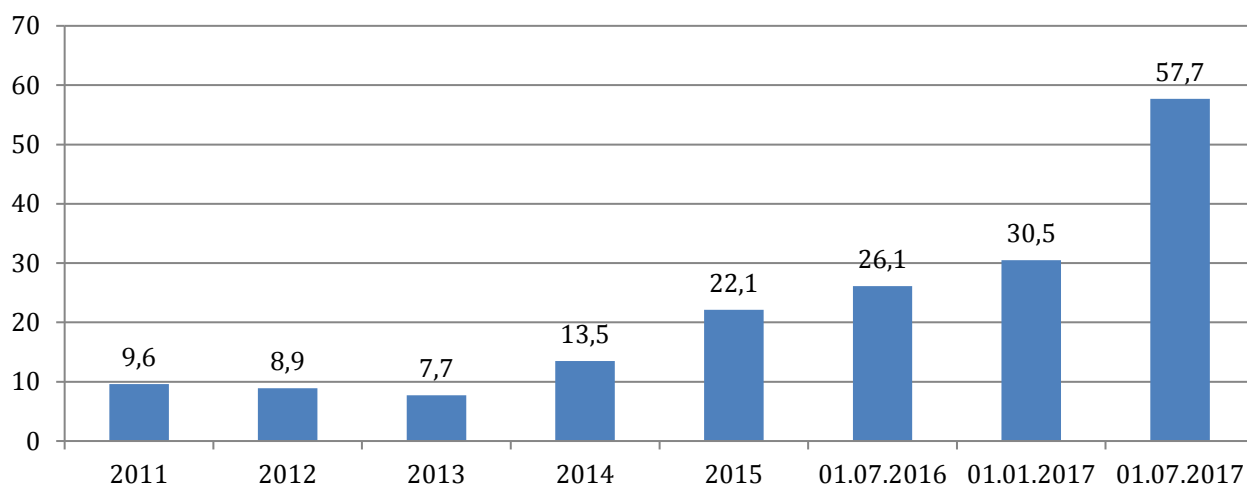
У 2017 році фінансові результати банків покращилися. За вісім місяців 2017 року банки отримали чистий прибуток у розмірі 3429 млн грн (див. табл. 3).

Від’ємний фінансовий результат банківської системи України за підсумками 2014-2016 зумовлений насамперед погіршенням якості активів банків, що зумовлює необхідність подальшого доформування резервів. Так обсяг сформованих резервів за підсумками 2016 року у зіставленні з підсумками 2015 року збільшився на 163080 млн грн, або на 50,8 %, та станом на 1 січня 2017 року складає 484383 млн грн (див. табл. 3). Враховуючи значну питому вагу кредитів в іноземній валюті в

клієнтському кредитному портфелі банків і деяке погіршення якості обслуговування позичальниками кредитів, цілком припустимо, що банки будуть вимушені доформувати резерви, що негативно впливатиме як на показники доходності, так і на рівень капіталізації банківської системи України [1, с. 21]. Продовження зростання резервів за кредитними вкладеннями без випереджального нарощення власного капіталу і кредитного портфеля є стримувальними чинниками розвитку банківської системи України.

Основною причиною збиткової та неефективної діяльності банків України є різке погіршення якості кредитного портфеля через неспроможність багатьох позичальників повертати свої кредити та сплачувати відсотки, що обумовило високі відрахування в резерви за активними операціями.

Так у 2015 році тривала тенденція до підвищення частки задовненої заборгованості за кредитами, яка станом на 1 січня 2016 року становила 22,1 % суми наданих кредитів. За січень-липень 2016 року частка задовненої заборгованості зросла ще на 4,0 % до 26,1 % (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка частки простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів у 2011-2016 роках, % [7]

Значне визнання банками недіючих кредитів відбулося у I кварталі 2016 року та у грудні після націоналізації «Приватбанку». Частка недіючих кредитів зросла до 30,5 % (див. рис. 3) [5, с. 5].

«Приватбанк» та приватні банки у другому кварталі 2017 року погіршили оцінку якості кредитів. Частка непрацюючих кредитів банківського сектору загалом зросла до 57,7 % [6, с. 5].

Чистий прибуток польського банківського сектору у 2014 році досяг найвищого значення в історії (табл. 4). Це було продовженням тенденції, що спостерігається з 2011 року, коли після значного падіння під час економічного спаду в Польщі у 2009-2010 роках, фінансові результати банків повернулися на високий рівень, регулярно перевищуючи 15 млрд злотих [12, с. 11].

Таблиця 4. Результати діяльності банківського сектору Польщі в 2010-2016 роках (млн зл.)

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Чистий фінансовий результат	11477	15539	15467	15175	15877	11187	13908

*Складено за [10, с. 5; 11, с. 34; 12, с. 11, 119]

У 2015 році відбулося сильне зниження фінансового результату польського банківського сектору (чистий фінансовий результат банківського сектору склав 11187 млн злотих, що на 4690 млн злотих, або 29,54 %, нижче, ніж у 2014 році (див. табл. 4) [10, с. 5].

Чистий фінансовий результат банківського сектору, досягнутий у 2016 році, склав 13908 млн злотих, що на 2721 млн злотих, або на 24,3 % більше, ніж у 2015 році [11, с. 34].

Отримані зміни призвели до незначного поліпшення більшості основних показників ефективності (табл. 5). Зокрема, відсоткова маржа поліпилася, з 2,24 у 2015 році до 2,29 у 2016 році, знизилася співвідношення витрат до доходів (з 58,69 % до 56,25 %), зросли ROA (з 0,71 до 0,84) і ROE (з 6,60 до 7,76) [11, с. 40].

Навантаження результатів банківського сектору витратами від реалізації кредитного ризику залишалось останніми роками на відносно сталому рівні. Якість кредитного портфеля утримується стабільною [12, с. 121]. Хоча у 2014 році спостерігалось невелике збільшення стану проблемних кредитів

(на 1,2 млрд злотих, або на 1,7 %), але їх частка в портфелі знизилася (з 7,4 % в кінці 2013 року до 7,0 % на кінець 2014 року) (табл. 6) [9, с. 57].

Таблиця 5. Зміна окремих показників ефективності банківського сектору Польщі у 2014-2015 роках

№	Показники	2015 р.	2016 р.	Зміна	
				млн. зл.	%
1.	C/I (витрати / доходи)	58,69	56,25	-2,44	-4,16
2.	NIM (чистий відсотковий дохід / середня сума активів, на які нараховано відсотковий дохід)	2,24	2,29	0,05	0,22
3.	ROA, рентабельність активів (чистий прибуток / середні активи)	0,71	0,84	0,13	18,31
4.	ROE, рентабельність власного капіталу (чистий прибуток / середня вартість балансового капіталу)	6,60	7,76	1,16	17,58

*Складено за [11, с. 40]

Таблиця 6. Якість кредитного портфеля банківського сектору Польщі у 2013-2016 роках

№	Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
1.	Проблемні кредити (млрд злотих)	72,0	73,2	73,5	71,4
2.	Частка проблемних кредитів (%)	7,4	7,0	6,6	6,1

*Складено за [10, с. 65; 11, с. 55]

У 2016 році спостерігалось зменшення рівня знецінених кредитів (на 2,1 млрд злотих, тобто на 2,8 %). Зменшення проблемних кредитів у поєднанні з помірним зростанням кредитного портфеля призвело до скорочення частки проблемних кредитів (з 6,6 % на кінець 2015 року до 6,1 % на кінець 2016 року) (див. табл. 6) [11, с. 55].

Рівень капіталізації банків України, особливо у зіставленні з польськими банківськими установами, залишається ще досить низьким (табл. 7).

**Таблиця 7. Власні кошти банківських систем Польщі та України у 2013-2015 роках
Млрд злотих**

№	Країни	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
1.	Польща	138,6	145,2	159,1	175,4
2.	Україна*	28,6	22,1	15,5	18,5

* Розраховано за курсом Національного банку України за станом на 13 лютого 2017 року 100 польських злотих – 669,3510 грн.

*Складено за [10, с. 23; 11, с. 22]

У 2016 році в Польщі відбулося значне збільшення капітальної бази – на кінець 2016 року власний капітал банківського сектору склав 175,4 млрд злотих, що на 16,3 млрд злотих, або 10,2 % більше у зіставленні з 2015 роком. Зростання власних коштів відбулося здебільшого завдяки збереженню більше, ніж половини прибутків, отриманих у 2015 році, нових випусків акцій та усунення зі звітів «СК Банку», який показав порівняно високий негативний власний капітал наприкінці 2015 року [11, с. 22].

Наприкінці 2016 року всі комерційні банки мали мінімальний початковий капітал у розмірі 5 мільйонів євро. З іншого боку, у випадку з кооперативними банками, чотири банки не відповідали мінімальним вимогам у цьому відношенні, які встановлюються в розмірі 1 млн євро [11, с. 22].

Незважаючи на ліквідацію окремих банків та збиткову і неефективну діяльність, з огляду на значні обсяги докапіталізації низки банківських установ та усунення з порядку розрахунку статистичних показників Національного банку України банків, визнаних неплатоспроможними, власного капіталу банківської системи України протягом 2016 року збільшився на 3,0 млрд злотих (20071 млн грн), або на 19,4 %, та станом на 1 січня 2017 року складає 18,5 млрд злотих (123784 млн грн) (див. табл. 7).

Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність», мінімальний розмір статутного капіталу на момент державної реєстрації банку не може бути меншим ніж 500 млн грн [7].

Для вже діючих банків, статутний капітал яких не відповідає зазначеному, Національний банк України розробив графік поступового приведення його обсягу відповідно до вимог. Згідно із затвердженим графіком збільшення мінімального статутного капіталу, до 11 липня 2017 року українські банки мають зареєструвати статутний капітал, не менший за 200 млн грн [2, с. 16.]

Враховуючи, що не всі банківські установи зможуть виконати графік підвищення обсягу статутного капіталу, варто очікувати, що частина банківських установ прийме рішення про об'єднання з іншими гравцями на ринку або про припинення діяльності та ліквідацію. Так за підсумком 2016 року кількість банків, обсяг статутного капіталу яких менший за цю позначку, складає 44 [2, с. 16.]

Тому проблема підвищення рівня капіталізації банків України, зокрема малих, як одна з передумов їхньої фінансової стійкості та надійності, залишається надзвичайно актуальною.

У процесі реформування банківського сектору України слід застосовувати досвід Польщі в процесах реорганізації та реструктуризації банків для консолідації капіталу та оздоровлення банків та банківської системи країни загалом.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, результати аналізу вказують, що у банківських системах України та Польщі останніми роками простежуються кількісні та якісні тенденції, які відображають як позитивні, так і негативні характеристики розвитку діяльності банківських установ.

У Польщі значна кількість та розбудована мережа кооперативних банків, які зайняли свою нішу в банківській системі та відіграють чималу роль у гмінах.

У Польщі за 2013-2016 роки збанкрутував тільки один, але найбільший кооперативний банк. У 2015 році це значно вплинуло на фінансові результати банківської системи Польщі, а також на виплати з Банківського Фонду Гарантування. За аналізований період, з 2011 по 2016 роки, банківська система Польщі, незважаючи на зниження чистого фінансового результату діяльності в 2015 році, функціонувала стабільно. Тому відбувається збільшення репутації банківського сектору та підвищення суспільної довіри в Польщі до польських банків.

У Республіці Польщі, як і в інших країнах Центральної та Східної Європи, більшість капіталу банків належить зарубіжним інвесторам, хоча з 2008 року спостерігається, на нашу думку, позитивна тенденція зростання польського капіталу.

Якість кредитного портфеля банківського сектору Польщі залишається стабільною.

Утримання стабільного зростання польської економіки, в поєднанні зі стабільним становищем підприємств, поліпшення ситуації на ринку праці, поліпшення настроїв бізнесу і споживачів, а також середовище рекордно низьких відсоткових ставок створили сприятливі умови для розвитку банківського сектору Польщі.

Протягом останніх років ситуація банківського сектору України залишається кризовою.

У 2013-2016 роках і за вісім місяців 2017 року кількість банків в Україні зменшилася на 88, зі 179 банків, які мали банківську ліцензію в 2013 році, до 91 банку на 01.09.2017 року. Значне банкрутство банків відобразилося на їх фінансових результатах, а також на зниженні довіри до банківської системи.

Діяльність банків України залишається збитковою і низькорентабельною. У 2010-2011, 2014-2016 роках банківські установи отримали значні збитки. За цей період значення показників рентабельності активів і рентабельності капіталу були від'ємними, що свідчить відповідно про неефективне розміщення банками ресурсів і використання капіталу.

Недоліки показують, що основні цілі розвитку банківської системи України – підвищення ролі в економіці, забезпечення надійності, фінансової стійкості, стабільності, ефективності функціонування та конкурентоспроможності, нині ще не досягнуто.

Причини, які викликали вищезазначені негативні наслідки діяльності банківської системи України, можна поділити на зовнішні і внутрішні.

До зовнішніх причин можемо віднести:

- загострення кризи реальної економіки й передусім у сфері виробництва;
- недосконалість політики Національного банку України щодо банківських установ, зокрема недоліки ефективного банківського нагляду;
- недостатня капіталізація банківських установ;
- низький рівень кредитоспроможності позичальників банків;
- втрата довіри до банківських установ.

Внутрішні причини – це перш за все:

- відсутність виробленої стратегії і тактики роботи банків в умовах фінансово-економічної кризи;
- низька якість кредитного портфеля банківських установ.

Недостатня оперативність та ефективність контролю з боку банківського нагляду Національного банку України за діяльністю банківських установ не дозволили вчасно виявити і допомогти банкам-банкрутам.

У процесі подальшого поглиблення банківської реформи з метою всебічного зміцнення та очищення банківської системи, забезпечення на ділі її ефективної підтримки з боку держави необхідно розглядати питання не лише зменшення кількості банків, але й якісного розвитку банківської системи України. Зменшення кількості банківських установ, зокрема віднесення їх до категорії неплатоспроможних, відкликання ліцензії та ліквідація, може відбуватися з використанням зарубіжного досвіду. З боку держави необхідно проводити не політику ліквідації банківських установ, як зазначають в Національному банку України – очищення банківської системи, а політику реструктуризації і реорганізації через їх злиття і поглинання, і спільних зусиль як Національного банку України, так і уряду, як це роблять у Польщі.

В Україні великі обсяги за заданими кредитами банків та високі темпи їх зростання. Банківські установи мають використовувати досвід польських банків у процесі кредитування позичальників, аби відсоток неповернення кредитів був якомога нижчим.

Для забезпечення стабільного функціонування та розвитку банківської системи, покриття ризиків у діяльності банків, зокрема кредитного, підвищення конкурентоспроможності, рівень капіталізації банків залишається недостатнім. Одним із способів підвищення рівня капіталізації банків є процеси їх реорганізації шляхом злиття і поглинання.

До 2024 року мінімальний розмір статутного капіталу банків в Україні повинен досягти 500 млн грн, або приблизно 15,9 млн євро (за курсом Національного банку України станом на 21 жовтня 2017 року, 1 євро – 31,36 грн), що в 3,18 раза перевищує вимоги, встановлені в країнах Європейського Союзу. Так у Польщі мінімальний розмір статутного капіталу банку становить 5 млн євро. Тому пропонуємо прийняти зміни до статті 31 Закону України «Про банки і банківську діяльність» і зменшити мінімальний розмір статутного капіталу банків до 150 млн грн, або 5 млн євро в гривневому еквіваленті, відповідно до вимог, які встановлені в Європейському Союзі, сучасного рівня розвитку економіки, валютного курсу та стану забезпечення власним капіталом вітчизняних банківських установ у зіставленні з польськими.

В Україні всі банки створені у формі публічного акціонерного товариства і немає жодного кооперативного банку, хоча законодавством така організаційно-правова форма передбачена.

Підвищення мінімального розміру статутного капіталу призведе до зменшення кількості банків в Україні, особливо малих. Тому пропонуємо диференціювати мінімальний розмір статутного капіталу для банків залежно від їх організаційно-правової форми. Зокрема, для банків, які створені у формі кооперативного банку, встановити мінімальний розмір статутного капіталу на рівні від 300 тис. грн до 150 млн грн, або в гривневому еквіваленті від 1 до 5 млн євро, відповідно до вимог Європейського Союзу.

Глибоку банківську кризу в Україні можна подолати як банківськими заходами, так і у сфері реальної економіки, на основі взаємодії органів державної влади, Національного банку України, банківських установ з урахуванням польського досвіду. В умовах банківської кризи, коли значна кількість банків оголошується неплатоспроможними та ліквідується, необхідним є вивчення зарубіжного досвіду та подальший пошук напрямів реформування банківської системи України для зменшення банкрутства банків.

Список літератури

1. Аналітичний огляд банківської системи України за 2014 рік НРА «Рюрик». – [Електронний ресурс]. – Національне рейтингове агентство «Рюрик». – 2015. – 30 с. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2014.pdf.
2. Аналітичний огляд банківської системи України за 2016 рік НРА «Рюрик». – [Електронний ресурс]. – Національне рейтингове агентство «Рюрик». – 2017. – 22 с. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf.
3. Дзюблук, О. В. Іноземний капітал у банківській системі України [Текст] / О. В. Дзюблук, О. Владимир // Вісник Національного банку України. – 2014. – №5. С. 26-33.
4. Дмитренко, М. Г. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України в умовах глобалізації фінансових ринків [Електронний ресурс] / М. Г. Дмитренко, І. Ю. Кочума // Вісник Університету банківської справи Національного банку України, 2008. – № 3. – С. 102-107. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/VUbsNBU/2008_3/Visnyk%20UBS%20NBU%203_78.pdf.
5. Огляд банківського сектору [Електронний ресурс]. – 2017. – Вип. 2 (лютий). – 10 с. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43633516>.
6. Огляд банківського сектору [Електронний ресурс]. – 2017. – Вип. 4 (серпень). – 11 с. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=53734970>.
7. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415.

8. Проблеми реформування банківської системи України в контексті європейської інтеграції: інформаційно-аналітичні матеріали. Вип. 8 [Текст] / В. І. Міщенко, А. В. Шаповалов, В. В. Крилова, В. В. Ващенко, Н. В. Гришук та інші. – К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2007. – 266 с. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Publication/research/Centre_S_S/Eurointegration.pdf.
9. Raport o sytuacji banków w 2014 r. Urząd Komisji nadzoru finansowego. – Warszawa, 2015. – 118 s. [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: https://www.knf.gov.pl/Images/RAPORT_O_SYTUACJI_BANKOW_2014_12_tcm75-41472.pdf.
10. Raport o sytuacji banków w 2015 r. Urząd Komisji nadzoru finansowego. – Warszawa, 2016. – 147 s. [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: http://www.knf.gov.pl/Images/RAPORT_O_SYTUACJI_BANKOW_2015_tcm75-47215.pdf.
11. Raport o sytuacji banków w 2016 r. Urząd Komisji nadzoru finansowego. – Warszawa, 2017. – 121 s. [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/RAPORT_O_SYTUACJI_BANKOW_2016_54435.pdf.
12. Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2014 r. / Narodowy Bank Polski. – Warszawa. – 2015 r. – 336 s. [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <https://www.nbp.pl/systemfinansowy/rozwoj2014.pdf>.
13. Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2015 r. / Narodowy Bank Polski. – Warszawa. – 2016 r. – 345 s. [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <https://www.nbp.pl/systemfinansowy/rozwoj2015.pdf>.

References

1. *Analytical review of the banking system of Ukraine at 2014 year NRA "Rurik"*. (2015). National rating agency "Rurik". Retrieved from: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2014.pdf.
2. *Analytical review of the banking system of Ukraine at 2016 year NRA "Rurik"*. (2017). National rating agency "Rurik". Retrieved from: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf.
3. Dzyublyuk, O. and Vladimir, O. (2014). Foreign capital in the banking system of Ukraine. *Visnyk of the National Bank of Ukraine*, 5, 30-45.
4. Dmytrenko, M. and Kochuma, I. (2008). Problems and prospects of development of the banking system of Ukraine in the conditions of globalization of financial markets. *Visnyk of the University of Banking of the National Bank of Ukraine*, 3, 102-107. Retrieved from: http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/VUbsNBU/2008_3/Visnyk%20UBS%20NBU%203_78.pdf.
5. *Bank Sector Review*. (2017). Edition. 2 (February). 10 p. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43633516>.
6. *Bank Sector Review*. (2017). Edition. 4 (August). 11 p. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=53734970>.
7. *The official site of the National Bank of Ukraine*. (2017). Retrieved from: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415.
8. Mishchenko, V., Shapovalov, A., Krylov, V., Vashchenko, V., Gryshuk, N. and others. (2007). Problems of reformation the banking system of Ukraine in the context of European integration. *Information and analytical materials*, 8. Retrieved from: http://www.bank.gov.ua/Publication/research/Centre_S_S/Eurointegration.pdf.
9. *Report on the situation of banks in 2014*. (2015). Office of the Commission of financial supervision. Warsaw, 118 p. Retrieved from: https://www.knf.gov.pl/Images/RAPORT_O_SYTUACJI_BANKOW_2014_12_tcm75-41472.pdf.
10. *Report on the situation of the banks in 2015*. (2016.). Office of the Commission of financial supervision. Warsaw, 147 p. Retrieved from: http://www.knf.gov.pl/Images/RAPORT_O_SYTUACJI_BANKOW_2015_tcm75-47215.pdf.
11. *Report on the situation of the banks in 2016*. (2017.). Office of the Commission of financial supervision. Warsaw, 121 p. Retrieved from: https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/RAPORT_O_SYTUACJI_BANKOW_2016_54435.pdf.
12. *The development of the financial system in Poland in 2014*. (2015). National Bank of Poland. Warsaw, 336 p. Retrieved from: <https://www.nbp.pl/systemfinansowy/rozwoj2014.pdf>.
13. *The development of the financial system in Poland in 2015*. (2016). National Bank of Poland. Warsaw, 345 p. Retrieved from: <https://www.nbp.pl/systemfinansowy/rozwoj2015.pdf>.

Стаття надійшла до редакції 06.10.2017 р.